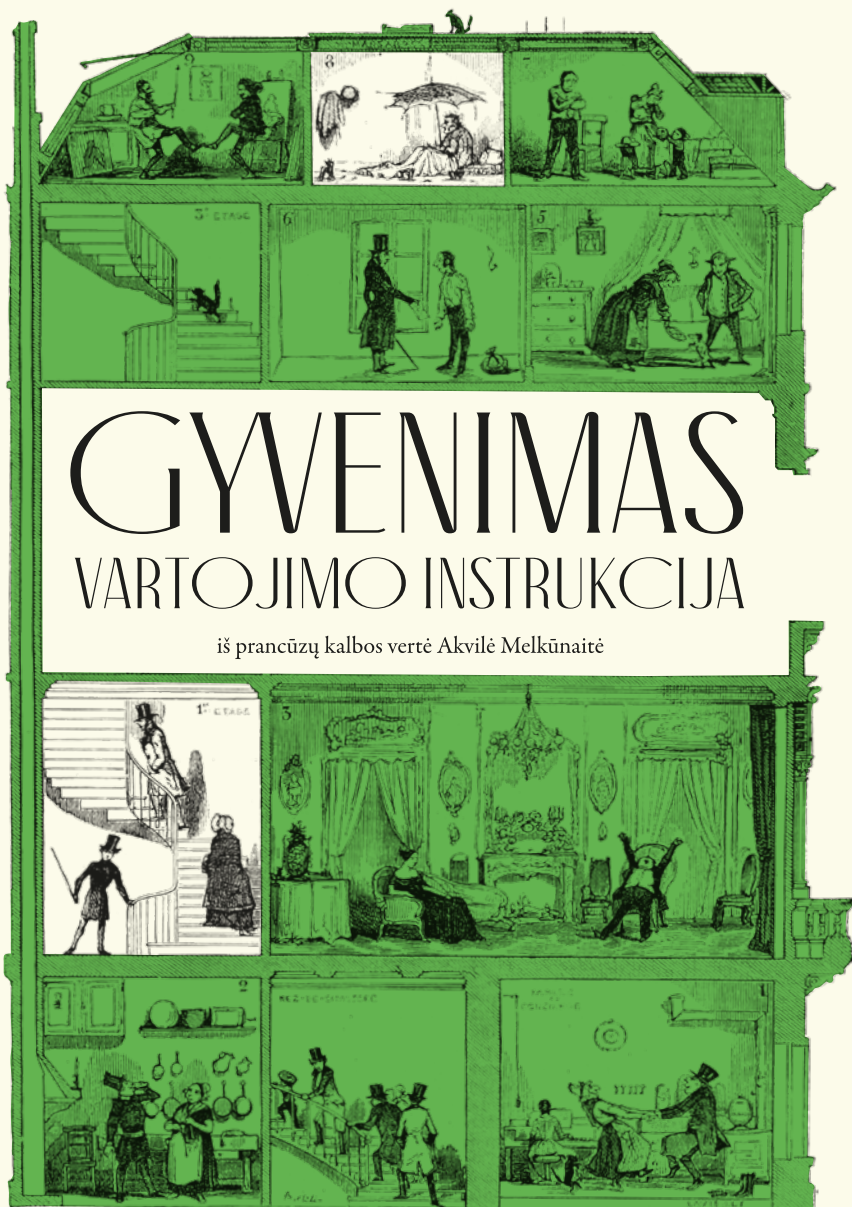

GEORGES PEREC

ROMANAI

GYVENIMAS

VARTOJIMO INSTRUKCIJA

GEORGES PEREC

GYVENIMAS
VARTOJIMO INSTRUKCIJA

ROMANAI

iš prancūzų kalbos vertė Akvilė Melkūnaitė

| LAPAS |

Georges Perec
GYVENIMAS VARTOJIMO INSTRUKCIJA

Raymond'o Queneau atminimui

Iš prancūzų kalbos vertė
Akvilė Melkūnaitė

Redaktorė
Monika Jurkėnienė

Korektorė
Lina Kaminskienė

Dizainerė
Aurelija Slapšytė

Maketavo
Violeta Boskaitė

Projekto vadovė
Jonė Juchnevičiūtė

Leidyklos redaktorė
Ūla Ambrasaitė

Projektą finansuoja

Originalus leidimas

Georges Perec, *La Vie mode d'emploi*, Paris: Hachette, 1978

© Hachette 1978

© Librairie Arthème Fayard 2010

Versta iš

Georges Perec, *La Vie mode d'emploi*, Paris: Éditions Gallimard, 2017

Viršelyje panaudotas Lavielle'io ražinys *Penki paryžiečių aukštai*, 1850

© Akvilė Melkūnaitė, vertimas į lietuvių kalbą, 2023

© Vytautas Bikulčius, „Literatūrinės Georges'o Pereco dėlionės“, 2023

© Leidykla LAPAS, www.leidyklalapas.lt, 2023

Visos teisės saugomos

ISBN 978-609-8198-74-4

Tiražas 1000

Kai kuriuos šios knygos veikėjus man dovanojo draugystė, istorija ir literatūra. Bet koks kitas panašumas į gyvus arba iš tiesų ar pramanytai gyvenusius asmenis būtų tik sutapimas.

*Žiūrėk išplėtęs akis, žiūrėk.
(Jules Verne, Caro kurjeris)*

TURINYS

PREAMBULĖ	13
PIRMA DALIS	
I Laiptai, 1	19
II Bomonai, 1	23
III Ketvirtas aukštas, dešinė, 1	27
IV Markizò, 1	30
V Fulro, 1	34
VI Bredel (tarnaičių kambariai, 1)	35
VII Morelė (tarnaičių kambariai, 2)	38
VIII Vinkleris, 1	43
IX Njetas ir Rodžers (tarnaičių kambariai, 3)	52
X Džeinė Saton (tarnaičių kambariai, 4)	54
XI Hatingas, 1	57
XII Reoliai, 1	60
XIII Roršachai, 1	62
XIV Dentvilis, 1	69
XV Smotfas (tarnaičių kambariai, 5)	72
XVI Selija Krespi (tarnaičių kambariai, 6)	79
XVII Laiptai, 2	80
XVIII Roršachai, 2	84
XIX Altamonai, 1	89
XX Moro, 1	91
XXI Katilinėje, 1	98

ANTRA DALIS

XXII Vestibiulis, 1	107
XXIII Moro, 2	121
XXIV Marsija, 1	127
XXV Altamonai, 2	131
XXVI Bartlbutas, 1	138
XXVII Roršachai, 3	144
XXVIII Laiptai, 3	150
XXIX Ketvirtas aukštas, dešinė, 2	156
XXX Markizo, 2	159
XXXI Bomonai, 3	162
XXXII Marsija, 2	177
XXXIII Rūsiai, 1	179
XXXIV Laiptai, 4	184
XXXV Namsargės kambarėlis	189
XXXVI Laiptai, 5	194
XXXVII Luvė, 1	195
XXXVIII Lifo mechanizmas, 1	197
XXXIX Marsija, 3	200
XL Bomonai, 4	204
XLI Markizo, 3	209
XLII Laiptai, 6	213
XLIII Fulro, 2	215
XLIV Vinkleris, 2	220
XLV Plasaerai, 1	226

TREČIA DALIS

XLVI Ponas Žeromas (tarnaičių kambariai, 7)	235
XLVII Dentvilis, 2	239
XLVIII Ponia Alben (tarnaičių kambariai, 8)	243
XLIX Laiptai, 7	246
L Fulro, 3	253
LI Valenas (tarnaičių kambariai, 9)	259
LII Plasaerai, 2	267
LIII Vinkleris, 3	275
LIV Plasaerai, 3	281

LV Frenelis (tarnaičių kambariai, 10)	288
LVI Laiptai, 8	297
LVII Ponia Orlovska (tarnaičių kambariai, 11)	299
LVIII Grasjolė, 1	306
LIX Hatingas, 2	312
LX Cinocas, 1	322
LXI Beržė, 1	330
LXII Altamonai, 3	334
LXIII Tarnybinis įėjimas	339
LXIV Katilinėje, 2	341

KETVIRTA DALIS

LXV Moro, 3	347
LXVI Marsija, 4	358
LXVII Rūsiai, 2	365
LXVIII Laiptai, 9	367
LXIX Altamonai, 4	369
LXX Bartlbutas, 2	372
LXXI Moro, 4	381
LXXII Rūsiai, 3	385
LXXIII Marsija, 5	389
LXXIV Lifo mechanizmas, 2	399
LXXV Marsija, 6	403
LXXVI Rūsiai, 4	407
LXXVII Luvė, 2	411
LXXVIII Laiptai, 10	413
LXXIX Laiptai, 11	422
LXXX Bartlbutas, 3	426
LXXXI Roršachai, 4	435
LXXXII Grasjolė, 2	438
LXXXIII Hatingas, 3	441

PENKTA DALIS

LXXXIV Cinocas, 2	453
LXXXV Beržė, 2	459
LXXXVI Roršachai, 5	463

LXXXVII Bartlbutas, 4	467
LXXXVIII Altamonai, 5	482
LXXXIX Moro, 5	494
XC Vestibiulis, 2	499
XCI Rūsiai, 5	503
XCII Luvė, 3	507

ŠEŠTA DALIS

XCIII Keturias aukštas, dešinė, 3	513
XCIV Laiptai, 12	515
XCV Roršachai, 6	519
XCVI Dentvilis, 3	525
XCVII Hatingas, 4	532
XCVIII Reoliai, 2	536
XCIX Bartlbutas, 5	545

EPILOGAS	550
----------	-----

NAMO PLANAS	553
-------------	-----

PRIEDAI	555
Rodyklė	557
Įvykių chronologija	580
Kai kurių šiame kūrinyje papasakotų istorijų priminimas	593
<i>Post scriptum</i>	597

VYTAUTAS BIKULČIUS. LITERATŪRINĖS GEORGES'Ų PERECO DĒLIONĖS	599
--	-----

PADĒKA	607
--------	-----

PREAMBULĖ

*Akis juda tais keliais, kurie jai buvo nutiesti kūrinyje.
(Paul Klee, Pädagogisches Skizzenbuch*)*

Iš pirmo žvilgsnio dëlionės menas atrodo trumpalaikis, sekclus, visut visas atitinkantis į skurdų *Gestalttheorie* mokymą: nagrinėjamas objektas – ar tai būtų suvokimas, mokymasis, fiziologinė sistema, ar, kaip mūsų atveju, medinė dëlionė – yra ne dalių, kurias iš pradžių reikėtų atskirti ir ištyrinėti, sudėtis, bet visuma, tai yra forma, struktūra: dalis neegzistuoja prieš atsirandant visumai, ji nėra nei akivaizdesnė, nei senesnė, ne dalys nulemia visumą, o visuma – dalis: visumos ir jos dėsnių pažinimas negali rasti iš atskirų ją sudarančių dalių pažinimo: tai reiškia, kad galima tris dienas stebilyti į dëlionės dalį, manyti viską žinant apie jos formą ir spalvą, tačiau nė per nago juodymą nepasistūmėti pirmyn: svarbiausia yra galimybė sujungti šią dalį su kitomis, šiuo požiūriu yra šis tas bendro tarp dëlionės ir go meno; vien tik sujungtos dalys taps perskaitomos, įgis prasmę: atskirai matoma dëlionės dalis nieko nereiškia; ji tėra neatsakomas klausimas, miglotas iššūkis; tačiau vos tik – po kelias minutes trukusių mėginimų ir klaidų arba tik per stebuklingą pusę sekundės įkvėpimo – pavyksta ją susieti su viena iš gretimų dalių, ji tučtuojau pradingsta, liaujasi egzistavusi kaip dalis: prieš šį sugretinimą kilęs didžiulis sunkumas, kurį taip gerai išreiškia angliškas žodis *puzzle* – mįslė, – jau ne tik atrodo nebepagrįstas, bet turbūt niekada toks ir nebuvo, nes tapo akivaizdu: dvi stebuklingai susijungusios dalys jau tesudaro vieną, o ši savo ruožtu tampa klaidų, abejonių, sutrikimo ir laukimo priežastimi.

* Paul Klee, *Pedagoginiai eskizai*, 1925. Čia ir toliau – vertėjos pastabos (nebent nurodyta kitaip).

Sudėtinga apibūdinti dėlionės kūrėjo vaidmenį. Dažniausiai – tai tinka visoms kartoninėms dėlionėms – dėlionės gamina mašina, jų supjaustymo nenulemia jokia būtinybė: pagal nejudantį piešinį sureguliuotas pjaunamasis presas visada tokiu pačiu būdu supjausto kartono lapus; tikras mėgėjas tokias dėlionės atmeta ne vien todėl, kad jos ne iš medžio, o iš kartono, ne todėl, kad modelis pavaizduotas ant įpakavimo dėžės, bet ir todėl, kad šis supjovimo būdas panaikina patį dėlionės ypatingumą; šiuo atveju, priešingai žmonių sąmonėje giliai įsišaknijusiai minčiai, nelabai svarbu, ar modelis laikomas nesudėtingu (pavyzdžiui, tokia scena kaip Vermejerio paveiksluose arba spalvota Austrijos pilies nuotrauka), ar sudėtingu (Džeksono Poloko, Pisaro kūrinys arba – apgailėtinas paradoksas – balta dėlionė): dėlionės sudėtingumas kyla ne iš paveikslu siužeto ar dailininko technikos, bet iš supjovimo subtilumo, nenuspėjamas supjovimas neišvengiamai sukels ir nenuspėjamų sunkumų, svyruojančių nuo itin lengvai sudedamų kraštų, smulkmenų, šviesos dėmių, aiškiai apibrėžtų objektų, linijų, perėjimų iki nuobodus visų kitų dalių keliamo sunkumo: giedro dangaus, smėlio, pievos, arimų, šešėlio zonų ir t. t.

Tokių dėlionių dalys skirstomos į kelias dideles klases, kurių žinomiausios yra:

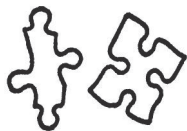
žmogeliukai

Lotaringijos kryžiai

ir kryžiai

ir kai kraštai sudėti, atkurtos detalės – stalas, užtiestas raudona staltiese itin šviesiai geltonais, beveik baltais, kutais, ant jo padėtas piupitras su atversta knyga, prašmatnus veidrodžio rėmas, liutnia, raudona moters suknelė, o stambūs fono plotai suskirstyti į sritis pagal dangaus pilkumo, rudumo ar žydrumo toną, toliau sprendžiant dėlionę tiesiog reikės vieną po kito išmėginti visus įmanomus derinius.

Dėlionės menas prasideda nuo medinių rankomis išpjautų dėlionių, kai jų gamintojas ima kelti sau visus klausimus, kuriuos turės išspręsti žaidėjas; kai, užuot palikęs viską supainioti atsitiktinumui, jis nori šį pakeisti gudrumu, pinklėmis, iliuzija: iš anksto numato, kad kiekviena paveiksle, kurį reikės atkurti, esanti dalis – auksuotu brokatiniu audeklu aptrauktas fotelis, kokia nors juoda triragė kepurė, papuošta juoda, kiek aptriušusia plunksna, gelsva, visa sidabro galionais apsiūta livrėja – iš pradžių pasirodys kaip klaidinanti informacija: sutvarkyta, vientisa, struktūruota, reikšminga paveikslu erdvė bus padalyta ne tik į inertiškas, amorfiškas, vargiai turiningas ir informatyvias dalis, bet ir į melagingas, perduodančias neteisingą informaciją: du tiksliai susijungiantys karnizo fragmentai iš tiesų priklauso dviem vienas nuo kito labai nutolusiems lubų plotams, uniformos diržo sagtis *in extremis* pasirodo esanti šviestuvą laikanti metalinė detalė, kelios beveik vienodai išpjautos dalys, kurių vienos priklauso nykštukiniam ant židinio pastatytam apelsinmedžiui, o kitos – vos vos blausesniam jo atspindžiui veidrodyje, – tai klasikiniai spąstai, į kuriuos pakliūva mėgėjai.

Iš visų šių dalykų galima išgauti tai, kas tikriausiai yra esmingiausia dėlionės tiesa: priešingai negu atrodo, tai anaipatol ne vienišiaus žaidimas: kiekvieną judesį, kurį atlieka dėlionės žaidėjas, anksčiau atliko jos gamintojas; kiekviena jos dalis, kurią jis kelia ir vėl pakelia, apžiūri, glosto, kiekvienas derinys, kurį išmėgina dar ir dar kartą, kiekvienas stumtelėjimas, nuojauta, viltis, nusivylimas buvo ano anksčiau sumanyti, apskaičiuoti ir išnagrinėti.

PIRMA
DALIS

I SKYRIUS

Laiptinėje, 1

Taip, tai galėtų prasidėti taip, čia, va taip, sunkokai ir lėtokai, šioje neutralioje vietoje, kuri priklauso visiems ir niekam, kur žmonės prasilenkia beveik nematydami vieni kitų, kur atsispindi tolimas ir pastovus viso namo gyvenimas. Iš to, kas vyksta už sunkių buto durų, dažniausiai tegirdėti tik pavieniai atgarsiai, nuotrupos, atplaišos, mėginimai, užuomazgos, nutikimai arba atsitiktinumai, įvykstantys vietose, vadinamose „bendrojo naudojimo patalpomis“, prislopinti bildesiai, kuriuos sugeria išblukęs raudonas vilnonis kilimas, tie bendruomeninio gyvenimo embrionai, kurie visada sustoja laiptų aikštelėse. To paties namo gyventojai gyvena per kelis centimetrus vieni nuo kitų, juos skiria paprasta pertvara, jie naudojami tokiomis pačiomis erdvėmis, kurios atsikartoja išilgai visų aukštų, jie tuo pačiu metu atlieka tuos pačius judesius, atsuka čiaupą, nuleidžia vandenį, įžiebia šviesą, dengia stalą, kelios dešimtys sinchroniškų gyvenimų kartojasi iš aukšto į aukštą, iš namo į namą ir iš gatvės į gatvę. Jie užsibarikaduoja privačiose patalpose – juk taip jos vadinamos – ir mieliau norėtų, kad niekas iš ten neišeitų, bet kad ir kiek nedaug išleidžia – ar šunį už pavadžio, ar vaiką duonos pirkti, išlydimą ar išvaromą, – visa išeina laiptais. Mat viskas, kas įvyksta, įvyksta laiptuose, ir viskas, kas ateina, ateina laiptais, laiškai, pranešimai apie įvykius, baldai, kuriuos kraustytojai atneša arba išneša, skubiai iškvieistas gydytojas, iš ilgos kelionės grįžęs keliautojas. Todėl laiptai ir išlieka bevardė, šalta, beveik priešiška vieta. Senuose namuose dar būta akmeninių pakopų, kaltinės geležies turėklų, skulptūrų, toršerų, kartais suoliukų, ant kurių pagyvenę žmonės galėdavo pailsėti kopdami iš vieno aukšto į kitą. Moderniuose namuose yra liftai su tariamai nešvankiais grafičiais išpaisytomis sienomis ir pliko betono laiptai, vadinami „avariniais“, prišnerkšti ir aidūs. Šiame name, kur liftas senas, beveik visuomet sugedęs, laiptai yra nudrengta, abejotinos švaros vieta, pagal visus buržuazinio respektabilumo papročius aukštas po

aukšto einanti vis prastyn: dvigubas kilimas patiestas iki ketvirto aukšto, paskui – viengubas, o dviejuose palėpės aukštuose nėra visai jokio.

Taip, tai prasidės čia: tarp ketvirto ir penkto aukštų vienuoliktame Simono ir Kriubeljė gatvės name. Kokių keturiasdešimties metų moteris kopia laiptais, ji vilki ilgą dirbtinės odos lietpaltį, užsidėjusi savotišką cukraus galvos formos fetrinę kepuraitę – šiek tiek panašią į mūsų įsivaizduojamą nykštuko kepurę, – išmargintą raudonais ir pilkais kvadratėliais. Didelis tamsiai pilkos drobės krepšys, vienas tokių, kuriuos vulgariai vadina „dulkinskiuos mieste“, kabo jai ant dešinio peties. Ant chromuoto metalo žiedo, jungiančio krepšį su perpete, užrišta maža batisto skepetaitė. Trys tarsi per trafaretą nupiešti motyvai tvarkingai kartojasi ant viso krepšio paviršiaus: didelis laikrodinis su švytuokle, perpus perpjautas kaimiškos duonos kepalas ir kažin koks varinis indas be ašelių.

Moteris žiūri į planą, kurį laiko kairėje rankoje. Tai paprastas popieriaus lapas, iš dar įžiūrimų lenkimo linijų matyti, kad buvo keturlinkas, jis sąvaržele prisegtas prie storos nukopijuotų dokumentų bylos: tai bendrosios nuosavybės nuostatai, susiję su butu, kuriame moteris tuojau apsilankys. Ant lapo, tiesa, nubraižytas ne vienas, o trys planai: pirmas, viršuje dešinėje, rodo, kaip rasti namą maždaug ties Simono ir Kriubeljė gatvės, įstrižai kertančios keturkampį, kurį Monso lygumos kvartale, XVII apygardoje, sudaro Mederiko, Žadeno, De Šazelio ir Leono Žosto gatvės, viduriu; antras, viršuje kairėje, yra to namo pjūvis, schematiškai atvaizduojantis butų išdėstymą, jame įrašytos kai kurių gyventojų pavardės: ponia Nošer, namsargė; ponia de Bomon, trečias aukštas, dešinė; Bartlbutas, ketvirtas aukštas, kairė; Remi Roršachas, televizijos prodiuseris, penktas, kairė; daktaras Dentvilis, septintas, kairė; taip pat tuščias butas septintame aukšte dešinėje, kur iki mirties gyveno Gasparas Vinkleris, amatininkas; trečias planas apatinėje lapo pusėje buvo Vinklerio buto: trys kambariai su langais į gatvės pusę, virtuvė ir vonia į kiemo pusę, sandėliukas be langų.

Moteris dešinėje rankoje laiko stambų raktų ryšulį, tikriausiai nuo visų butų, kuriuos tądien aplankė; prie kai kurių prisegti žaismingi pakabukai: gėrimo „Marie Brizard“ miniatiūrinis buteliukas, golfo kamuoliuko stovėlis ir vapsva, domino kauliukas su dviem šešetukais, aštuoniakampis plastikinis žetonas, kuriame įspaustas tuberozos žiedas.

Jau beveik dveji metai, kai mirė Gasparas Vinkleris. Vaikų neturėjo. Niekas nebepažinojo jokių jo šeimos narių. Bartlbutas įpareigojo vieną notarą surasti galimus paveldėtojus. Vienintelė jo sesuo, ponia Ana Voltiman, mirė 1942 metais. Jo sūnėnas Greguaras Voltimanas žuvo prie Gariljano 1944 metų gegužę per Gustavo linijos pralaužimą. Notarui prireikė kelių mėnesių, kol atkapstė Vinklerio tetos proanūkį, jis buvo vardu Antuanas Ramo ir dirbo minkštų svetainės baldų gamykloje. Įpėdinystės teisės, prie kurių dar prisidėjo įpėdinystės nustatymo išlaidos, pasirodė tokios brangios, kad Antuanui Ramo teko viską parduoti iš varžytynių. Jau prieš kelis mėnesius baldai buvo išrikiuoti varžytynių salėje, o butą prieš kelias savaites nupirko agentūra.

Moteris, kuri kopina laiptais, – ne agentūros direktorė, bet jos pavaduotoja; ji rūpinasi ne pardavimo klausimais ar bendravimu su klientais, o vien techninėmis problemomis. Nekilnojamojo turto požiūriu, šis sandėris geras, kvartalas priimtinas, fasadas iš tašytų akmenų, laiptai patenkinami, nors liftas ir nusidėvėjęs; o moteris dabar ateina atidžiau iširti patalpų būklės, nubraižyti tikslesnio kambarių plano, pavyzdžiui, su storesniais brūkšniais sienoms nuo pertvarų atskirti ir pusapskritimiais su rodyklėmis, nurodančiomis, į kurią pusę veriasi durys, numatyti remonto darbų, parengti pirmos tikslios atnaujinimo sąmatos: vonią nuo sandėliuko skirianti pertvara bus nugriauta, todėl bus galima įrengti vonios kambarį su mažyte vonia ir tualetu; grindų plytelės virtuvėje bus pakeistos; sieninis mišrus (centrinis šildymas, karštas vanduo) šildymo katilas su miesto tiekiamomis dujomis užims seno anglių katilo vietą; trisluoksnis eglutės rašto parketas bus nuplėstas ir pakeistas cemento sluoksniu, o šį uždengs paklotas ir kiliminė danga.

Iš trijų mažų kambarėlių, kuriuose beveik keturiasdešimt metų gyveno ir dirbo Gasparas Vinkleris, ne kažin kas belikę. Keli jo baldai, nedidukas darbastalis, siaurapjūklis, mažutėlaitės dildės išvežti. Ant miegamojo sienos priešais jo lovą, prie lango, nebėra jo labai mėgto paveikslo: ten buvo pavaizduotas priėškambaris, o jame – trys vyrai. Du stovėjo: apsirengę redingotais, blyškiaveidžiai ir nutukę, užsivožę cilindrus, kurie atrodo tarsi priveržti prie kaukolių. Trečias, taip pat vilkintis juodai, sėdėjo prie durų tokia poza, lyg ko nors lauktų, ir kaip tik movėsi naujas pirštines, glaudžiai apgulancias jo pirštus.

Moteris kopia laiptais. Netrukus senasis butas taps žavingu būstu: svetainė su valgomoju ir miegamasis, patogumai, geras vaizdas, rami vieta. Gasparas Vinkleris mirė, bet ilgas kerštas, kurį jis taip kantriai, taip kruopščiai audė, dar nebaigė pildytis.

II SKYRIUS

Bomonai, 1

Beveik visą ponios de Bomon svetainę užima didelis koncertinis fortepijonas, ant jo piupitro padėta užversta garsaus amerikietiško šlagerio partitūra – Arturo Stanlio Džefersono „Gertrude Of Wyoming“. Priešais fortepijoną sėdi senas vyras, apsirišęs galvą oranžine nailonine skara, ir rengiasi jį derinti.

Kairiajame kambario kampe stovi didelis modernus fotelis – milžiniškas plienu apkraštuotas lieto organinio stiklo pusrutulis, įtaisytas ant chromuoto metalo stovo. Šalia aštuoniakampis marmuro blokas atstoja kavos staliuką, ant jo padėtas plieninis žiebtuvėlis, taip pat cilindrinis gėlių vazonas, iš kurio kyšo nykštukinis ažuolas, vienas tų japoniškų bonsų, kurių augimas buvo taip suvaldytas, sulėtintas, pakeistas, kad jie rodo visus brandos ar senėjimo požymius, nors iš tiesų nė neužaugo, o juos puoselėjantieji sako, kad tų augalų tobulumas priklauso ne tiek nuo teikiamo materialaus rūpesčio, kiek nuo augintojo jiems skiriamo meditatyvaus susitelkimo.

Tiesiai ant šviesaus medžio parketo, priešais pat fotelį, guli medinė dėlionė, kurios beveik visas kraštas sudėtas. Apatiniame dėlionės trečdalyje sujungtos kelios papildomos dalys: jose matyti ovalus miegančios merginos veidas, šviesius į kasą supintus jos plaukus virš kaktos prilaiko dviguba supinto audinio juosta; ji skruostu prigludusi prie kriaukle suskliausto dešinio delno, tarsi sapne kažko klausytųsi.

Į kairę nuo dėlionės ant dekoruoto padėklo stovi kavinukas, puodelis ant lėkštutės ir angliška metalinė cukrinė. Dalį padėkle nupieštos scenos šie daiktai slepia, bet pora dalykų matyti: dešinėje prie upės kranto palinkęs berniukas siuvinėtomis kelnėmis, centre spurda ant meškerės užkibęs iš vandens išlindęs karpis, meškeriotojas ir kiti veikėjai – nematomi.

Priešais dėlionę ir padėklą ant parketo guli kelios knygos, sąsiuviniai ir aplankai. Matyti vienos knygos pavadinimas: *Saugumo kasyklose ir*

karjeruose reglamentas. Vieno iš aplankų atverstas puslapis, kurio dalis smulkia ir glausta rašysena primarginta lygčių:

Jei $f \in \text{Hom}(\nu, \mu)$ (atitinkamai $g \in \text{Hom}(\xi, \nu)$) yra homogeniškas morfizmas, kurio laipsnis yra matrica α (atitinkamai β), tai $f \circ g$ yra homogeniškas ir jo laipsnis yra matricų sandauga $\alpha\beta$.

Tegu $\alpha = (\alpha_{ij})$, $1 \leq i \leq m$, $1 \leq j \leq n$; $\beta = (\beta_{kl})$, $1 \leq k \leq n$, $1 \leq l \leq p$, ($|\xi| = p$) yra nagrinėjamos matricos. Dabar tarkime, kad $f = (f_1, \dots, f_m)$, $g = (g_1, \dots, g_n)$ ir tegu $h : \pi \rightarrow \xi$ yra morfizmas ($h = h_1, \dots, h_p$).

Galiausiai tegu $(a) = (a_1, \dots, a_p)$ yra A^p elementas. Kiekvienam indeksui i tarp 1 ir m ($|\mu| = m$) apskaičiuojame morfizmą

$$x_i = f_i \circ g \circ (a_1 h_1, \dots, a_p h_p).$$

Pirma gauname $x_i = f_i \circ (a_1^{\beta_{11}} \dots a_p^{\beta_{1p}} g_1, \dots, a_1^{\beta_{i1}} \dots a_p^{\beta_{ip}} g_i, \dots, a_1^{\beta_{m1}} \dots a_p^{\beta_{mp}} g_m) \circ h$, tada $x_i = a_1^{\alpha_{i1}\beta_{11} + \dots + \alpha_{ij}\beta_{j1} + \dots + \alpha_{im}\beta_{m1}} \dots a_p^{\alpha_{i1}\beta_{1p} + \dots + \alpha_{ij}\beta_{jp} + \dots + \alpha_{im}\beta_{mp}} f_i \circ g \circ h$. Taigi $f \circ g$ tenkina homogeniško su laipsniu $\alpha\beta$ sąlygą ([1.2.2]).

Kambario sienos nudažytos baltais blizgiais dažais. Ant jų kabo kelios įrėmintos afišos. Vienoje – keturi vienuoliai smagurių išraiškomis, sėdintys prie stalo aplink kamamberą, kurio etiketėje keturi vienuoliai smagurių išraiškomis – tie patys – taip pat sėdi prie stalo. Scena kartojasi, įžiūrima iki ketvirto karto.

Fernanas de Bomonas buvo archeologas, kurio siekiai prilygo Šlimano siekiams. Jis pasiryžo atrasti legendinio miesto, kurį arabai vadino Lebtitu ir kuris buvo jų sostinės Ispanijoje, pėdsakus. Niekas neneigė to miesto buvimo, bet dauguma specialistų – nesvarbu, ar jie prijautė ispanams, arabams, – sutartinai tapatino jį arba su Seuta Afrikos žemėje, priešais Gibraltarą, arba su Chaenu Andalūzijoje, Machinos kalnų papėdėje. Bomonas atmetė tokius teiginius remdamasis faktu, kad jokie kasinėjimai Seutoje ir Chaene neiškėlė į dienos šviesą tų ypatybių, kurios pasakojimuose buvo

priskiriamos Lebtitui. Ten daugiausia buvo kalbama apie pilį, „kurios dvivėriai vartai nebuvo naudojami nei įeiti, nei išeiti. Jiems buvo lemta likti uždarytiems. Kiekvieną kartą, kai mirdavo karalius ir jo didingą sostą paveldėdavo kitas, jis savo rankomis vartuose įtaisydavo dar vieną spyną. Galų gale buvo įrengtos dvidešimt keturios spynos – po vieną kiekvienam karaliui.“ Toje pilyje buvo septynios salės. Septintoji „buvo tokia ilga, kad pats taikliausias lankininkas, iššovęs nuo slenksčio, nebūtų sugebėjęs įsmeigti strėlės į galinę sieną“. Pirmojoje buvo „tobulos figūros“, vaizduojančios arabus „ant eiklių kanopinių, žirgų arba kupranugarių, su ant pečių plevėsuojančiais turbanais, perpečių prilaidomais šamširais ir ietimis dėkle dešinėje rankoje“.

Bomonas priklausė tai medievistų mokyklai, kuri save laikė „materialistine“ ir, pavyzdžiui, pastūmėjo vieną religijos istorijos profesorių naršyti po popiežiaus kanceliarijos apskaitą vien tam, kad įrodytų, jog XII amžiaus pirmoje pusėje pergamento, švino ir antspaudo kaspino suvartojimas taip smarkiai pranoko oficialiai paskelbtų ir užregistruotų bulių skaičių, kad net atsižvelgiant į galimą švaistymą ir tikėtiną sugadinimą, reikėjo daryti išvadą, jog ganėtinai daug bulių (kalbama apie bules, ne apie laiškus, nes vien bulės būdavo antspauduojamos švinu, o laišškai – sutvirtinami vašku) liko konfidencialios, o gal netgi pagrindinės. Iš čia kilo kaip tik jo laikais garsi tezė apie *Slaptas bules ir antipopiežių klausimą*, kuri nauja šviesa nušvietė Inocento II, Anakleto II ir Viktoro IV santykius.

Daugmaž analogišku būdu Bomonas įrodė, kad kaip atskaitos tašką pasirinkus ne pasaulinį sultono Selimo III 1798 metais pasiektą 888 metrų rekordą, o įstabius, bet, žinoma, ne išskirtinius anglų lankininkų pasiekimus Kresi, Lebtito pilies septintos salės ilgis turėjo būti mažiausiai du šimtai metrų, o aukštis, atsižvelgiant į šūvio kampą, vargiai buvo mažesnis negu trisdešimt metrų. Nei Seutoje, nei Chaene, nei kur kitur kasinėjimai neatidengė atitinkamų matmenų salės, todėl Bomonas galėjo tvirtinti, kad „jei tas legendinis miestas kilo iš kokios nors tikėtinai tvirtovės, tai ji tikrai nebūsianti viena iš tų, kurių liekanos mums šiandien žinomos“.

Be šio vienareikšmiškai neigiamo argumento, kitas Lebtito legendos fragmentas, regis, turėjo suteikti Bomonui nuorodą į vietą, kurioje stūksojo citadelė. Nepasiekiamoje lankininkų salės sienoje, sakoma, buvo išraižytas

užrašas: „Jeigu koks nors Karalius kada nors atvers šios Pilies vartus, jo kariai suakmenės kaip kariai pirmojoje menėje, o priešai nusiaubs jo karalystes.“ Šioje metaforoje Bomonas išvelgė sukrėtimus, kurie suskaldė *Reyes de taifas* ir paskatino prasidėti *Reconquista*. Tiksliau, pasak jo, Lebtito legenda nupasakojo tai, ką jis vadino „kantabriškuoju maurų pralaimėjimu“, tai yra Kovadongos mūšį, kuriame Pelajas nugalėjo emyrą Alchamą, o paskui pačiame mūšio lauke buvo karūnuotas Astūrijos karaliumi. Ir Fernanas de Bomonas, kupinas entuziazmo, dėl kurio pelnė net rūsčiausių priešininkų susižavėjimą, nusprendė keliauti ieškoti legendinės tvirtovės liekanų pačiame Astūrijos centre Ovjede.

Ovjedo kilmė buvo neaiški. Vieniems tai buvo vienuolynas, kurį du vienuoliai pastatė sprukdami nuo maurų, kitiems – vestgotų citadelė, dar kitiems – senas ispanų-romėnų opidumas, vadintas tai *Lucus asturum*, tai *Ovetum*; dar kitiems tai buvo pats Pelajas, kurį ispanai vadina Donu Pelajumi ir mano jį buvus karaliaus Rodrigo iš Chereso ieties nešėju, o arabai vadina jį Belai al Rumi, nes jis, esąs romėniškos kilmės ir įkūręs miestą. Šios prieštaringos hipotezės parėmė Bomono argumentus: jam Ovjedas buvo tas legendinis Lebtitas, šiauriausias maurų įtvirtintų vietų taškas Ispanijoje, o kartu ir jų dominavimo visame pusiasalyje simbolis. Jo netekimas paženklino islamo hegemonijos Vakarų Europoje pabaigą, o nugalėtojas Pelajas jame įsikūrė kaip tik norėdamas sutvirtinti tą musulmonų pralaimėjimą.

Archeologiniai kasinėjimai prasidėjo 1930 metais ir truko ilgiau negu penkerius metus. Paskutiniaisiais metais Bomoną aplankė Bartlbutas, atkeliavęs į artimą kaimynystę – į Chichoną, taip pat senąją Astūrijos karaliaus sostinę, kad tame mieste nutapytų pirmąjį marinistinį savo paveikslą.

Po kelių mėnesių Bomonas grįžo į Prancūziją. Jis surašė 78 puslapių techninę ataskaitą apie archeologinių kasinėjimų organizavimą ir rezultatus eksploatuoti pasiūlė analizės sistemą, grįstą universaliaja dešimtaine klasifikacija, kuri ir dabar išlieka šios srities etalonu. Paskui, 1935 metų lapkričio 12 dieną, jis nusižudė.

III SKYRIUS

Ketvirtas aukštas, dešinė, 1

Tai bus svetainė, beveik tuščias kambarys su tradiciniu būdu paklotu parketu. Sienos bus padengtos metalo plokštėmis.

Kambario viduryje tupės keturi vyrai, beveik sėdės ant kulnų plačiai išsiskėtę, įsiremę alkūnėmis į kelius, suglaudę rankas, sukryžiauč didžiuosius pirštus, o kitus ištiesę. Trys iš jų tupės vienoje eilėje veidu atsigręžę į ketvirtąjį. Visi jie bus iki pusės nuogi, vilkės vien juodo šilko kelnėmis su įspaustu pasikartojančiu dramblio motyvu. Kiekvienam ant dešinės rankos mažojo piršto bus užmauta po metalinį žiedą, inkrustuotą apvaliu obsidianu.

Vienintelis baldas kambaryje yra Liudviko XIII stiliaus fotelis su spiralės formos kojomis, vinutėmis prikalta oda aptrauktas ranktūriais ir atlošu. Ant vieno ranktūrio kabo ilga juoda kojginė.

Vyras, veidu atsigręžęs į kitus tris, yra japonas. Jis vardu Ašikagė Jošimicu. Jis priklauso sektai, kurią Maniloje 1960 metais įkūrė jūreivis žvejas, pašto tarnautojas ir mėsinės pasiuntinukas. Japoniškas sektos pavadinimas – „Šira nami“ („Baltoji banga“), angliškas – „The Three Free Men“ („Trys laisvi vyrai“).

Per trejus metus po sektos įkūrimo kiekvienam iš „trijų laisvų vyrų“ pavyko atversti dar po tris. Devyni antros kartos vyrai per kitus trejus metus į ją įvesdino dar dvidešimt septynis. Šeštoje laidoje 1975 metais buvo septyni šimtai dvidešimt devyni nariai, iš jų būtent Ašikagė Jošimicu su keliais kitais buvo įpareigotas keliauti ir skleisti naująjį tikėjimą Vakaruose. Įvesdinimas į „Trijų laisvų vyrų“ sektą yra ilgas, sudėtingas ir itin brangiai kainuoja, bet Jošimicu, atrodo, be didelio vargo surado tris pakankamai turtingus prozelitus, kurie galėjo disponuoti tokiam reikalui būtinai laiku ir pinigais.

Novicijams dabar pati įvesdinimo pradžia ir jie privalo sėkmingai įveikti pradinius išmėginimus, per kuriuos reikia išmokti susitelkti į visiškai cilinio

materialaus arba mentalinio objekto kontempliavimą taip, kad pamirštų visus pojūčius, net ir pačius skausmingiausius: kaip tik todėl tupinčių neofitų kulnai padėti ne tiesiai ant grindų, bet ant metalo kubų ypač aštriomis briaunomis, kurių pusiausvyrą palaiko dvi priešingos plokštumos – viena liečia grindis, kita – kulną: pėdai vos vos krustelėjus kubas akimirksniu nuviršta, o tada skubiai ir galutinai pašalinamas ne tik suklydęs mokinys, bet ir abu jo bendražygiai; kad ir menkiausiai atsipalaidavus, kubo kraštinė sminga į kūną, sukeldama skausmą, kuris netrukus tampa nepakeliamas. Trys vyrai šią nemalonią padėtį privalo ištvirti šešias valandas; kas tris ketvirčius valandos jiems leidžiama dviem minutėms atsistoti, tačiau į naudojimąsi šiuo leidimu daugiau negu tris kartus per seansą žiūrima nepalankiai.

O meditacijos objektas kiekvienam iš trijų vis kitoks. Pirmasis, kuris yra švedų pakabinamų dokumentų aplankų fabriko ypatingasis atstovas Prancūzijoje, turi išspręsti galvosūkį, pateiktą ant baltos kortelės – joje violetiniu rašalu kaligrafiškai užrašytas klausimas

Kokia yra mėta, kuri tapo liepa?

o virš jo meniškai nupieštas skaičius šeši.

Antrasis mokinys – vokietis, stalčių fabriko Štutgarte savininkas. Priešais jį ant plieninio kubo padėtas jūros išplautas medžio gabalėlis, forma ganėtinai tiksliai primenantis ženšenio šaknį.

Trečiasis, prancūzų šansonos žvaigždė, tupi priešais didelio formato veikalą, kuriame rašoma apie kulinarijos meną, vieną iš knygų, kokias paprastai ima pardavinėti, kai artėja metų pabaigos šventės. Knyga padėta ant natų stovo. Ji atversta ties iliustracija, kurioje pavaizduotas 1890 metais Longfordo pilies svetainėse lordo Radnoro surengtas priėmimas. Kairiajame puslapyje, įrėmintas modernaus stiliaus gėlių ir girliandų ornamentų, išspausdintas receptas:

PUTĖSIAI SU BRAŠKĖMIS

Paimti tris šimtus gramų žemuogių arba braškių. Pertrinti jas per labai tankų sietelį. Suberti du šimtus gramų cukraus pudros. Viską sumaišyti ir į šį plakinį įmaišyti pusę litro labai standžiai suplaktos grietinėlės. Mišinį sukresti į apvalius indelius ir pastatyti porai valandų švelniai atšaldytoje ledainėje, kad sustingtų. Prieš patiekiant ant kiekvienos putėsių porcijos uždėti po didelę braškę.

Pats Jošimicu sėdi ant kulnų, jo nevaržo kubai. Delnuose laiko apelsinų sulčių buteliuką, o iš jo kyšo keli vienas į kitą sunerti šiaudeliai – taip jie pasiekia jo burną.

Smotfas apskaičiavo, kad 1978 metais „Trijų laisvų vyrų“ sektoje bus du tūkstančiai šimtas aštuoniasdešimt septyni nauji nariai, darant prielaidą, jog nė vienas ankstesnis narys nemirs, iš viso bus trys tūkstančiai du šimtai septyniasdešimt septyni nariai. O paskui viskas plėtosis jau daug sparčiau: 2017 metais devynioliktoje laidoje bus daugiau negu milijardas asmenų. 2020 metais bus įvesdinta visa planeta ir net daugiau – gyvenantieji už jos ribų.

Ketvirto aukšto bute iš dešinės nieko nėra. Savininkas kažkoks ponas Furo, kuris, regis, gyvena Šavinjolyje tarp Kano ir Falezo, savotiškoje pilyje su trisdešimt aštuonių hektarų ūkiu. Prieš keletą metų televizija ten filmavo spektaklį „Šešiolikta šio kubo kraštinė“; Remi Roršachas dalyvavo filmavime, bet to savininko ten nesutiko.

Atrodo, niekas niekada nėra jo matęs. Pavardės nėra nei laiptinėje ant buto durų, nei ant įstiklintų namsargės kambariuko durų pakabintame sąrašė. Langinės visada užvertos.

IV SKYRIUS

Markizò, 1

Tuščia svetainė bute penktame aukšte dešinėje.

Ant grindų patiestas pintas sizalio kilimas, jo gijos susipina taip, kad sudaro žvaigždės pavidalo motyvus.

Sienų tapetuose, imituojančiuose Žui sienų apmušalus*, pavaizduoti dideli burlaiviai, portugališko tipo keturstiebiai, ginkluoti patrankomis ir kulevrinomis, besirengiantys įplaukti į uostą; į didįjį foką ir spinakerį pučia vėjas, laivavirvėmis pasilypėję jūreiviai nuleidžia kitas bures.

Ant sienų kabo keturi paveikslai.

Pirmas – natiurmortas, kuris, nepaisant modernios formos, gana vykusiai primena kompozicijas penkių juslių tema, labai populiarias Europoje nuo Renesanso laikų iki XVIII amžiaus pabaigos: ant stalo padėta peleninė, kurioje smilksta cigaras, knyga, kurios pavadinimą ir paantraštę – *Nebaigta simfonija*, romanas – galima įskaityti, tačiau autoriaus vardas lieka nematomas, butelis romo, bilbokė ir taurėje krūvelė džiovintų vaisių, graikinių riešutų, migdolų, abrikosų ir slyvų skrituliukai, ir pan.

Antrame pavaizduota priemiesčio kažkur tarp dykviečių gatvė naktį. Dešinėje – metalinis elektros stulpas, kiekviename jo skersinių sijų susikirtimo taške pritvirtinta po didelę šviečiančią elektros lempą. Kairėje žvaigždžių spiečius tiksliai atkartoja apverstą (pagrindas į dangų, viršūnė – į žemę) stulpo formą. Dangus nusėtas gėlynais (tamsiai mėlyna spalva šviesesniame fone) – tiksliai tokiais, kokius šerkšnas išpairo stikle.

Trečiame pavaizduotas pasakiškas gyvūnas tarandas, kurio pirmąjį aprašymą pateikė Gelonas Sarmatietis:

* Žui fabrike šalia Versalio XVIII a. buvo audžiami lininiai, medvilniniai audiniai su gantovaizdžių motyvais, tai buvo populiarūs sienų apmušalai.

„Tarandas yra mitulio jaučiuko dydžio, galva kaip elnio, tiktai kiek stambesnė, su ilgais, plačiais išsišakojusiais ragais; nagos skeltos, plaukas ilgas nelyginant senio lokio, oda bemaž tokio pat kietumo kaip šarvas. Nedaug tokių tesą Skitijoje, nes jie keičia spalvą pagal tai, kokioje vietoje ganosi ir laikosi. Tad jų spalva esti kaip žolių, medžių, krūmų, gėlių, laukų, ganyklų, uolų – apskritai tų daiktų, arti kurių jie gyvena. Šiuo atžvilgiu tokie pat yra ir marių pulpai, t. y. polipai, ir tojai, ir Indijos likaonai, ir chameleonas – savotiškas driežas, toksai nuostabus, jog Demokritas net pilną knygą prirašė apie jo išvaizdą, kūno sudėtį ir magiškas ypatybes bei savybes. Taip yra iš tikrųjų, aš pats mačiau, kaip chameleonas keičia spalvą, ir ne tik tada, kai prie spalvotų daiktų priartėja, bet ir pats iš savęs, ištiktas baimės ar kitų kokių jausmų. Mačiau, kaip jis, tupėdamas ant žalio patiesalo, tikrai pažaliuoja, bet jei taip pabūna ilgesnį laiką, tai darosi čia geltonas, čia mėlynas, rudas ar violetinis; visai panašiai ir kalakuto smurglio spalva keičiasi pagal jo nuotaiką. O tarando visų nuostabiausioji savybė yra ta, kad jo ne tik snukis ir oda, bet ir plaukas įgauna aplinkos daiktų spalvą.“

Ketvirtas – nespaltas Forbso paveikslas pavadinimu „Žiurkė už uždangos“ reprodukcija. Šis paveikslas įkvėptas pasakojimo apie tikrą įvykį, nutikusį Niukasle prie Taino 1858 metų žiemą.

Senoji ledi Fortrait turėjo rankinių laikrodžių ir automatinų prietaisų kolekciją, kuria labai didžiavosi, o jos didžiausia brangenybė buvo nykštukinis laikrodėlis, įtaisytas į trapų alebastrinį kiaušinį. Kolekciją saugoti ji patikėjo seniausiam iš savo tarnų. Tai buvo vežikas, išstarnavęs jai ilgiau negu šešiasdešimt metų, beviltiškai ją įsimylėjęs nuo paties pirmo karto, kai jam teko garbė ją gabenti. Nebylią savo aistrą jis nukreipė į šeiminkės kolekciją ir, būdamas itin miklių rankų, pašėlusiai rūpestingai ją prižiūrėjo, dienomis ir naktimis tikrindavo arba taisydavo tuos subtilius mechanizmus, kai kurie jų buvo senesni negu dviejų šimtų metų.

* Pagal: Rablé, *Gargantua ir Pantagruelis*, Vilnius, Vaga, 1987, iš prancūzų k. vertė Domynekas Urbas.

Gražiausi kolekcijos egzemplioriai buvo laikomi mažame vien šiam tikslui skirtame kambaryje. Kai kurie buvo išdėlioti vitrinose, o dauguma sukabinti ant sienų ir plonytės muslino uždangos saugomi nuo dulkių. Vežikas nakvodavo gretimame sandėliuke, mat jau kelis mėnesius netoli pilies buvo įsikūręs vienišas mokslininkas ir laboratorijoje, kaip ir Martenas Magronas bei turinietis Vela, tyrinėjo neigiamą strichnino ir kurarės poveikį žiurkėms, o senoji moteris ir jos vežikas buvo įsitikinę, kad jis – tik godumo į jų kraštus atviliotas vagišius ir rezga kokią nors velnišką kombinaciją toms brangioms vertybėms pagrobti.

Vieną naktį senasis vežėjas pabudo išgirdęs tylų cypčiojimą, atrodo, sklindantį iš to kambario. Jis pamanė, kad velniškasis mokslininkas, prisijaukinęs vieną savo žiurkių, išmokė nubėgti ir jam parnešti laikrodžius. Jis atsikėlė, iš visada po ranka esančio įrankių dėklo paėmė mažą plaktuką, įsėlino į kambarį, kiek įmanydamas tyliau prisiartinio prie uždangos ir smarkiai tvojo į tą vietą, iš kur, jam atrodė, sklinda triukšmas. Tai buvo, deja, ne žiurkė, o tik nuostabūs į alebastro kiaušinių inkrustuotas laikrodėlis, kurio mechanizmas šiek tiek sutriko ir ėmė vos girdimai svirpti. Plaktuko trinktelėjimo pažadinta ledi Fortrait pašokusi išsyk atbėgo ir rado senąjį tarną apkvaitusį, išsižiojusį, vienoje rankoje laikantį plaktuką, o kitoje – sudaužytą brangenybę. Neleidusi jam nė paaiškinti, kas nutiko, pašaukė kitus tarnus ir liepė uždaryti vežiką kaip kokį siautėjantį pamišėlį. Po poros metų ji mirė. Tai sužinojęs senasis vežikas įstengė išsilaisvinti iš atkampios buveinės, grįžo į pilį ir pasikorė tame pačiame kambaryje, kur įvyko drama.

Forbsas, kurio jaunystės kūrinyje Bona įtaka dar gerokai ryški, labai laisvai pasinaudojo šiuo pasakojimu kaip įkvėpimu. Jis vaizduoja kambarį rankiniais laikrodžiais nukabinėtomis sienomis. Senasis vežikas dėvi baltos odos uniformą, jis pasilypėjęs ant tamsiai raudonai nulakuotos įmantrių formų kiniškos kėdės. Prie lubų sijos riša ilgą šilkinį šalį. Senoji ledi Fortrait stovi tarpduryje, nuožmiai įpykusi žvelgia į savo tarną, ištiestoje dešinėje laiko sidabrinę grandinėlą, ant kurios kybo alebastrinio kiaušinio skeveldra.

Šiame pastate gyvena keli kolekcininkai, maniakiškumu jie dažnai pralenkia net šio paveikslo personažus. Antai pats Valenas ilgai saugojo atvirukus, kuriuos Smotfas jam atsiųsdavo kas kartą stabtelėjęs kelionėje. Vieną turėjo kaip tik iš Niukaslo prie Taino, kitą iš australų Niukaslo Naujajame Pietų Velse.

V SKYRIUS

Fulro, 1

Butas šeštame aukšte dešinėje, pačiame gale: tiesiai virš jo buvo Gasparo Vinklerio dirbtuvė. Valenas prisiminė, kad ištikus dvidešimt metų kas dvi savaites gaudavo po siuntinį: net pačiame karo įkarštyje jie ir toliau nuolat ateidavo, vienodi, visiškai vienodi; suprantama, pašto ženklai skirdavosi, tad namsargė, tada dar ne ponias Nošer, o ponias Klavo, vis prašydavo jų savo sūnui Mišeliui; tačiau, be pašto ženklų, vienas siuntinys niekuo nesiskirdavo nuo kito: toks pats rudas vyniojamasis popierius, tokia pati virvelė, toks pats vaškinis antspaudas, tokia pati etiketė; galima pamanyti, kad prieš išvykdamas Bartlbutas paprašė Smotfo parengti tokį kiekį šilkinio ir rudojo popieriaus, virvelės, vaško antspaudams, kiek reikės penkiems šimtams siuntinių! Jam nė nereikėjo prašyti, tikrai Smotfas ir pats suprato! Taigi jie turėjo visko geru lagaminu daugiau negu reikia.

Čia, bute šešto aukšto dešinėje, kambarys tuščias. Vonia nudažyta matine oranžine spalva. Ant vonios krašto – didelė perlamutro kriauklė, anksčiau priklausiusi perlų austrei, joje guli muilas ir pemza. Virš praustuvės – aštuoniakampis veidrodis gysloto marmuro rėmeliu. Tarp vonios ir praustuvės – ant sulankstomo krėslu numestas škotiško kašmyro nertinis ir sijonas su petnešomis.

Gilumoje atidarytos durys veda į ilgą koridorių. Jauna, vos aštuoniolikos metų mergina eina vonios link. Ji nuoga. Dešinėje rankoje nešasi kiaušinį, kurį panaudos plaukams trinkti, o kairėje – žurnalo „Les Lettres Nouvelles“ keturiasdešimtą (1956 liepos ir rugpjūčio) numerį, kuriame, be Žako Ledererio straipsnio apie Polio Žiuri „Kunigo dienoraštį“ (leidykla „Gallimard“), išspausdintas 1913 metais datuojamas Luidžio Pirandelo apsakymas pavadinimu „Bedugnėje“, kuriame pasakojama, kaip išprotėjo Romeo Dadis.

VI SKYRIUS

Tarnaičių kambariai, 1

Štai tarnaitės kambarys aštuntame aukšte, į kairę nuo to, kuriame – pačiame koridoriaus gale – įsikūręs senasis tapytojas Valenas. Šis kambarys priklauso dideliame butui trečio aukšto dešinėje, kur gyvena archeologo našlė ponias de Bomon su dviem anūkėmis – Ana ir Beatrise Bredel. Jaunesniajai Beatrisei septyniolika metų. Ji gabi, netgi puiki mokinė, ruošiasi stoti į Sevro aukštąją normalinę mokyklą*. Griežtoji močiutė jai suteikė teisę jei ne apsigyventi šiame atskirame kambaryje, tai bent ateiti į jį padirbėti.

Grindys čia išklotos šešiakampėmis keraminėmis plytelėmis, sienos iškljuotos įvairius krūmus vaizduojančiais tapetais. Nors kambarys ankštas, Beatrise pasikvietusi į svečius penkias klases drauges. Pati sėdi prie darbo stalo ant kėdės aukšta atkalte, drožinėtomis avino kanopų pavidalo kojų atramomis; ji segi sijoną su petnešomis, vilki raudona palaidinuke kiek pūstomis rankovėmis; dešinią jos riešą puošia sidabrinė apyrankė, o kaire nykščiu ir smiliumi laiko ilgą cigaretę ir stebi, kaip ši smilksta.

Viena jos draugių, vilkinti ilgu balto lino apsiaustu, stovi prie durų ir, atrodo, dėmesingai tyrinėja Paryžiaus metro planą. Kitos keturios, vienodai apsirengusios džinsais ir dryžuotais marškiniiais, sėdi ant grindų aplink padėklą, ant kurio išdėliotas arbatos servizas, greta lempos, kurios stovas padarytas iš statinaitės, kokias, galima manyti, kadaise gabendavo senbernarai. Viena mergina pila arbatą. Kita atidaro mažų kubo formos sūrių dėžutę. Trečia skaito Tomo Hardžio romaną, ant kurio viršelio matyti barzdotas veikėjas – sėdi valtyje upės viduryje, meškerioja, o pakrantėje šarvais apsitaisęs riteris, atrodo, jį šaukia. Ketvirtoji visiškai abejingai žvelgia į graviūrą, kurioje pavaizduotas vyskupas, palinkęs virš stalo, o ant šio išdėliotas vienas

* Normalinė mokykla prancūzakalbiuose kraštuose rengia bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų mokytojus, aukštųjų mokyklų dėstytojus ir atlieka mokslinius tyrimus.

** Toks ornamentas būdingas Liudviko XIII stiliaus baldams.

žaidimų, vadinamų *solitaire*. Jis sudarytas iš medinės lentelės, kurios trapecinė forma gana tiksliai primena teniso rakečių stovą, joje – rombu išdėstyti dvidešimt penki įdubimai, į kuriuos turi patekti rutuliukai, šiuo atveju – stamboki perlai, sudėti lentelės dešinėje ant juodo šilko pagalvėlės. Graviūros, atrodo, mėgdžiojančios garsų „Boscho paveikslą „Fokusininkas“, saugomą Sen Žermeno prie Lė municipaliniame muziejuje, visai smagus – nors atrodo menkai ką paaiškinantis – pavadinimas kaligrafiškai išvedžiotas gotiškais raidėmis

Kas geria valgydamas sriubą, Neprisikels, archangelo išgirdęs triubą**.

Fernanui de Bomonui nusižudžius jo našlė Vera liko viena su šešiamete dukra Elizabeta, kuri niekada nebuvo mačiusi tėvo, nuo Paryžiaus nutolinto archeologinių kasinėjimų Kantabrijoje, ne ką daugiau mačiusi motiną – ši ir senajame, ir naujajame pasaulyuose darė dainininkės karjerą, kurios jos trumputė santuoka su archeologu beveik nė nebuvo nutraukusi.

Amžiaus pradžioje Rusijoje gimusi Vera Orlova – tokiu vardu ji tebėra žinoma melomanams – aštuonioliktųjų metų pavasarį pabėgo ir iš pradžių įsikūrė Vienoje, kur draugijoje *Verein für musikalische Privataufführungen* buvo Šenbergo mokinė. Paskui Šenbergą ji iškeliavo į Amsterdamą, jam grįžus į Berlyną išsiskyrė su juo, atvyko į Paryžių ir Eraro koncertų salėje surengė recitalių ciklą. Nepaisydama sarkastiško arba triukšmingo prie *Sprechgesang* technikos akivaizdžiai nelabai pratusios publikos priešiško, palaikoma tik saujelės fanatikų, ji įstengė į savo programą, kurios didžiąją dalį sudarė operos arijos, Šumano, Hugo Volfo *lieder* ir Musorgskio melodijos, įtraukti vieną kitą Vienos mokyklos vokalinį kūrinį, juos ji pirmoji pristatė paryžiečiams. Per grafo Orfaniko, kurio kvietimu atėjo padainuoti finalinės Andželikos arijos iš Arkonačio „Orlando“***

* Stalo žaidimas, tarsi šachmatai vienam, galvosūkis-dėlionė.

** Pagal Rablė, *Gargantiua ir Pantagriuelis*, Vilnius, *Vaga*, 1987, vertė Dominykas Urbas, p. 175.

*** Jules'io Verne'o romane *Karpatų pilis* (*Le Château des Carpathes*, 1892) Arkonatis (Felice Antonio Arconati, apie 1610–po 1679) yra išgalvotos operos *Orlandas* autorius.

*Innamorata, mio cuore tremante,
Voglio morire...*

surengtą priėmimą ji susipažino su tuo, kuris vėliau tapo jos vyru. Tačiau vis atkakliau kviečiama visur atvykti, leisdamasi į triumfu pasibaigiančias gastroles, kurios kartais trukdavo ištisus metus, ji beveik negyveno su Fernanu de Bomonu, o šis, savo ruožtu, iš darbo kabineto išeidavo tik norėdamas patikrinti drąšias savo prielaidas archeologinių tyrimų aikštelėje.

Tad 1929 metais gimusi Elizabeta buvo auginama senosios grafienės de Bomon, močiutės iš tėvo pusės, motiną ji matydavo vos kelias savaites per metus, kai dainininkė nepakludavo vis griežtesniems impresarijaus reikalavimams ir atvykdavo kurį laiką pailsėti Bomonų pilyje Ledinjane. Tik karo pabaigoje, kai Elizabetai buvo ką tik sukakę penkiolika, jos mama, atsisakiusi koncertų ir gastrolių, kad galėtų mokyti dainavimo, pasikvietė ją kartu gyventi Paryžiuje. Tačiau mergina labai greitai atsisakė būti globojama moters, kuri, netekusi grimo kambarių ir pokylių spindesio, rečitalius vainikuojančių rožių glėbių, tapo niurgzli ir valdinga. Po metų mergina pabėgo iš jos namų. Motinai nebuvo lemta vėl ją pamatyti, visos jos paieškos atrasti dukters pėdsakus liko bevaisės. Tik 1959 metų rugsėjį Vera Orlova vienu kartu sužinojo, kaip gyveno ir kaip mirė jos duktė. Prieš porą metų Elizabeta susituokė su belgu mūrininku Fransua Bredeliu. Jie gyveno Ardėnuose, Šomon Porsjene. Turėjo dvi dukreles – metukų Aną ir Beatrisę, kurią Elizabeta buvo ką tik pagimdžiusi. Rugsėjo 14 dieną, pirmadienį, kaimynė, išgirdusi jų namuose verksmą, pamėgino patekti į vidų. Jai nepavyko, tad nuėjo atsivesti kaimo policininko. Jie šaukė, bet neišgirdo jokio atsakymo, išskyrus vis šaižesnę kūdikių klyksmą, paskui kelių kaimo gyventojų padedami išlaužė virtuvės duris, įpuolė į tėvų kambarį ir rado abu nuogus lovoje perrėžtomis gerklėmis, gulinčius kraujo klane.

Vera de Bomon sužinojo naujieną tą patį vakarą. Jos riksmas nuaidėjo visame name. Kitą rytą, ištisą naktį keliavusi vežama Bartlbuto vairuotojo Klebero – namsargei pranešus žinią, tas nė negalvodamas pasiūlė pagalbą, – atvyko į Šomon Porsjeną ir beveik tuojau pat iškeliavo atgal kartu su abiem vaikais.

VII SKYRIUS

*Tarnaičių kambariai, 2
Morelė*

Morelė turėjo kambarį pastogėje, devintame aukšte. Ant jo durų dar buvo matyti žaliais dažais užrašytas skaičius 17.

Dirbęs įvairiausius darbus, kuriuos mėgdavo vardinti vis greitėjančiu ritmu: derintojas, šansonjė, laivo kūrikas, jūreivis, jojimo mokytojas, varjetė dainininkas, orkestro dirigentas, kumpio išpjaustytojas, šventasis, klounas, kareivis penkias minutes, patarnautojas spiritualistų bažnyčioje, net statistas viename iš pirmųjų Lorelio ir Hardžio trumpametražių filmų, dvidešimt devynerių Morelė tapo Politechnikos mokyklos chemijos laborantu ir tikriausiai būtų dirbęs iki pensijos, jeigu, kaip nutiko daugeliui kitų, vieną dieną jo kelyje nebūtų išdygęs Bartlbutas.

Tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt ketvirtų metų gruodį grįžęs iš kelionių Bartlbutas ėmė aiškintis, kokių būdu, dėlionėms esant jau pagamintoms, galėtų atkurti pradinius marinistinius peizažus: iš pradžių reikėjo suklijuoti medžio gabalėlius, rasti būdą panaikinti visus pjūkliuko pėdsakus ir suteikti popieriui pradinę tekstūrą. Tada ašmenimis atskyrus dvi suklijuotas puses būtų atkurta nepakitusi akvarelė, kokia buvo prieš dvidešimt metų, kai Bartlbutas ją nutapė. Uždavinys buvo sudėtingas, nes nors tuo metu rinkoje jau buvo įvairiausių sakų ir sintetinių klijų, kuriuos žaislų pardavėjai naudojo vitrinose eksponuodami dėlionių modelius, pjovimo žymės juose visada būdavo per ryškios.

Kaip buvo įpratęs, Bartlbutas norėjo, kad bandymus atlikti jam padėsiantis žmogus gyventų tame pačiame name arba kiek įmanoma arčiau. Taip, tarpininkaujant ištikimajam Smotfui, kurio kambarys buvo tame pačiame aukšte kaip laboranto, jis susipažino su Morelė. Morelė visiškai neturėjo tokiam uždaviniui išspręsti reikalingų teorinių žinių, bet nusiuntė Bartlbutą

pas savo vadovą, vokiečių kilmės chemiką pavarde Kuseris, kuris sakėsi esąs tolimas kompozitoriaus palikuonis.

KUSSER, arba COUSSER (Johann Sigismund) – vengrų kilmės vokiečių kompozitorius (Bratislava, 1660 – Dublinas, 1727). Per viešnagę Prancūzijoje (1674–1682) dirbo su Liuli. Buvo kelių Vokietijos kunigaikščių rūmų kapelmeisteris, tapo orkestro dirigentu Hamburge, čia surengė kelių operų parodymus: „Erindas“ (1693), „Poras“ (1694), „Priamas ir Tisbė“ (1694), „Scipionas Afrikietis“ (1695), „Jasonas“ (1697). 1710 metais tapo Dublino katedros kapelmeisteriu ir juo dirbo iki mirties. Buvo vienas iš Hamburgo operos įkūrėjų, čia įdiegė „prancūziškąją uvertiūrą“ ir buvo vienas iš oratorijos žanro pirmeivių – ankstesnis už Hendelį. Yra išlikusios šešios šio kompozitoriaus uvertiūros ir įvairios kitos kompozicijos.

Po kelių nevaisingų bandymų, atliktų naudojant visokiausius gyvūninius ir augalinius bei įvairius sintetinius akrilinius klįjus, Kuseris pažvelgė į uždavinį visiškai kitaip. Supratęs, kad reikia rasti medžiagą, galinčią labai glaudžiai suklijuoti popieriaus pluoštą, bet nepaveikti ant jo užteptų spalvos pigmentų, kaip tik prisiminė techniką, kurią jaunystėje matė taikant italų medalių kūrėjus: formos kampus iš vidaus jie padengdavo labai plonu alebastro dulkių sluoksniu, tad išlieti medaliai būdavo beveik tobulai lygūs ir nebereikėdavo beveik jokių gludrinimo nei užbaigimo darbų. Tęsdamas paieškas šia kryptimi, Kuseris atrado tokią gipso rūšį, kuri pasirodė tinkama. Sutrintas į beveik nė neužčiuopiamus miltelius, sumaišytas su lipniu koloidu, esant stipriam slėgiui tam tikros temperatūros gipsas, įsvirkštas pasitelkus mikrošvirkštą, kurį galima judinti taip, kad tobulai atkartotų pirmuosius Vinklerio įpjovimus, suglaudindavo popieriaus pluoštą ir atkurdavo pradinę jo struktūrą. Smulkūs milteliai aušdami tapdavo visiškai perregimi ir nedarė jokio matomo poveikio akvarelės spalvoms.

Gyvenimas vartojimo instrukcija (1978) – svarbiausias garsaus prancūzų rašytojo Georges'o Pereco romanas, lyginamas su James'o Joyce'o *Ulisu*. Dienraščio *Le Monde* jis įtrauktas į 100 reikšmingiausių amžiaus knygų sąrašą.

Romano pasakojimas konstruojamas aplink vieną Paryžiaus daugiabutį, kuris tarsi nusimeta fasadą: kiekvienas knygos skyrius kviečia pasisvečiuoti vis kito kambario interjere ir pasinerti į jo gyventojų istoriją.

Gyvenimas vartojimo instrukcija – žmogiškosios būties ironijos asortimentas, atskleidžiantis genialius ir prie absurdo priartėjančius žmonių užmojus, aistras, sėkmes ir nuopoliuos. Tai atidaus stebėtojo žvilgsniu skrodžiama gyvenimo patirčių panorama.

Šachmatų žirgo žingsniu keliaudamas per devyniasdešimt devynis daugiabučio kambarius, skaitytojas aplanko tolimiausius pasaulio kampelius, išgirsta keisčiausių istorijų, sprendžia mįsles ir galvosūkius. Knygos grožį kuria jos kompleksiskumas, atida mažiausioms ir iškalbingiausioms detalėms, susidedančioms į milžinišką dėlionę, kuri ir yra tikrasis gyvenimas.

1978 m. romanas pelnė Medičių apdovanojimą (*Prix Médicis*).

Pamišėliškai supintas monumentas vaizduotei, sujaudinsiantis neįprastumo ir knygu, savyje talpinančių ištikus pasaulius, mėgėjus.

– Paul Auster, *The New York Times Book Review*

Primena Babelio bokštą, laimei, šiame – tik devyniasdešimt devyni butai.

– knygos vertėja Akvilė Melkūnaitė

Georges Perec (1936–1982) – prancūzų postmodernistas, pelnęs pasaulinį pripažinimą dėl novatoriškų žaidimų ir eksperimentų su kalba ir romano forma. Anot rašytojo Italo Calvino, „Georges'as Perecas buvo viena išskirtiniausių literatūros asmenybių pasaulyje, nepanašus daugiau į nieką kitą“.

www.leidyklalapas.lt

| LAPAS |

Metų
leidyšas
2022